

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

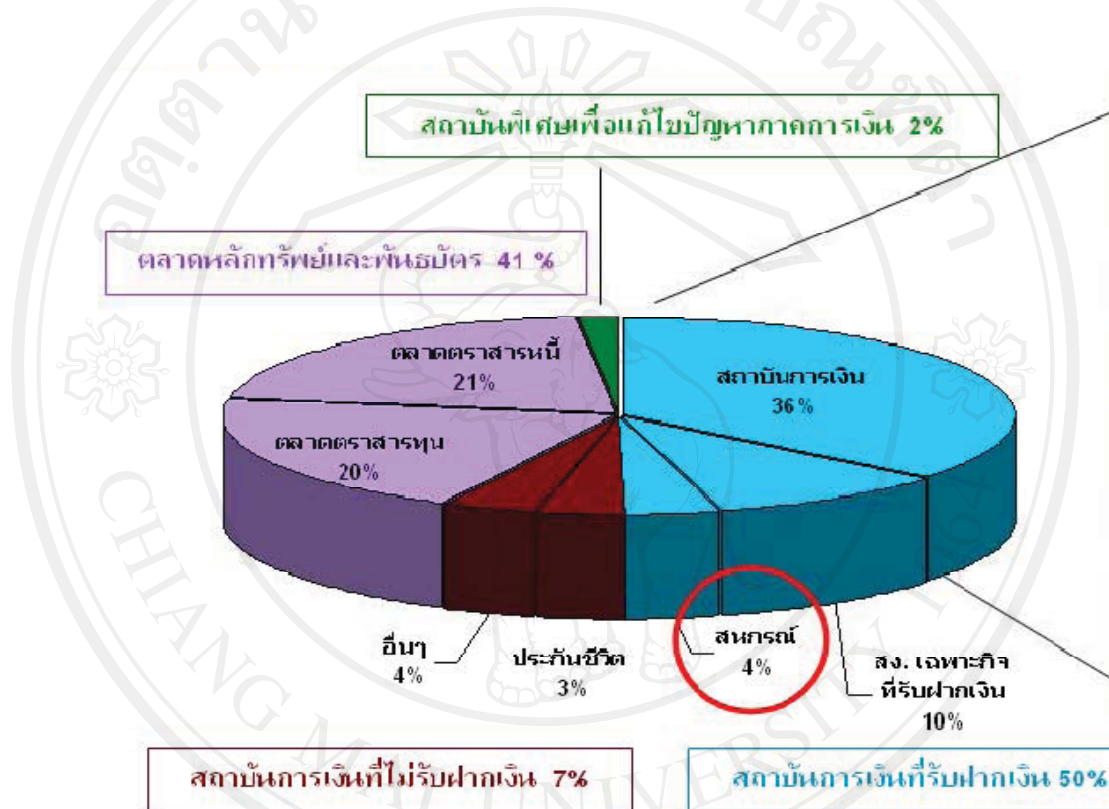
การสหกรณ์เกิดขึ้นในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ประมาณ พ.ศ. 2457 ในสมัยนั้นประเทศไทยได้เริ่มมีการค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจชนบทเปลี่ยนจากระบบเลี้ยงตนเองมาเป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ทำให้เกษตรกรมีความต้องการเงินทุนในการขยายการผลิตและการครองชีพเพิ่มขึ้น มีการกู้ยืมเงินจากนายทุนท้องถิ่นที่ต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราสูง และถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าในการขายผลผลิต นอกจากนี้ผลผลิตที่ได้ก็ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ ทำให้เกษตรกรได้รับความเสียหายและมีหนี้สินพอกพูนเกิดขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจนและหนี้สิน ทางราชการจึงพยายามหาทางแก้ไขและเริ่มศึกษาวิธีการสหกรณ์ จนในปี 2458 พระราชวรวงศ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงทดลองจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรกของประเทศไทยขึ้น ณ ท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ชื่อว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก โดยจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติเพิ่มเติมสมาคม พ.ศ. 2459 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2459 มีพระราชวรวงศ์เชอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ เป็นนายทะเบียนสหกรณ์ การนำวิธีการสหกรณ์มาแก้ไขความเดือดร้อนของเกษตรกร ได้ผลดี ดังนั้นทางราชการจึงส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์หาทุนขนาดเล็กในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ประสบปัญหาอย่างเดียวกัน และได้ออกพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 เปิดโอกาสให้สหกรณ์หาทุนขนาดเล็กที่ดำเนินธุรกิจเพียงอย่างเดียวความเข้าเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ ทำให้สามารถขยายการดำเนินธุรกิจเป็นแบบเอนกประสงค์ซึ่งเป็นประโยชน์แก่สมาชิก ด้วยเหตุนี้สหกรณ์หาทุนจึงแปรสภาพเป็นสหกรณ์การเกษตรมาจนถึงปัจจุบัน และในปี พ.ศ. 2511 สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยได้กำเนิดขึ้นมาเพื่อเป็นสถาบันให้การศึกษาแก่สมาชิกสหกรณ์ทั่วประเทศ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับสหกรณ์ต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์และความช่วยเหลือร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์สากลในด้านอื่น ๆ ที่มีใช้เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ โดยมีสหกรณ์ทุกประเภทเป็นสมาชิก ปัจจุบันมีการจดทะเบียนจัดตั้งสหกรณ์ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ขึ้นใช้ ซึ่งได้แบ่งประเภทของสหกรณ์ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้ (1) สหกรณ์การเกษตร (2) สหกรณ์ประมง (3) สหกรณ์นิคม (4) สหกรณ์ร้านค้า (5) สหกรณ์บริการ (6) สหกรณ์ออมทรัพย์ (7) สหกรณ์เครดิตยูเนียน โดย 3 ประเภทแรกจัดเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร

(เกษตร ประมง นิคม) ส่วนที่เหลืออีก 4 ประเภทหลังเป็นสหกรณ์นอกภาคการเกษตรสหกรณ์ (ร้านค้า บริการ ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน) ตั้งแต่สหกรณ์ได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยจนปัจจุบัน ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในธุรกิจต่าง ๆ ได้สร้างความเชื่อถือ เป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก การสหกรณ์ในประเทศไทยจึงมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะต่อประชาชนที่ยากจน สหกรณ์จะเป็นสถาบันทางเศรษฐกิจและสังคมที่ช่วยแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพ และช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น

จากวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง 2540 ถึงวิกฤตเศรษฐกิจ 2550 ที่การเงินโลกอ่อนตัว ภาคสหกรณ์ กลับเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกลายเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้ประเทศไทยผ่านพ้นวิกฤตได้ในแต่ละครั้ง ซึ่งระบบสหกรณ์ที่มีรูปแบบในการพึ่งพาซึ่งกันและกันของชุมชน มีการรวมกลุ่มและการจัดการธุรกิจกลุ่มมาใช้เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคม สหกรณ์เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้น โดยกลุ่มบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกัน หรือถิ่นฐานอยู่ใกล้เคียงกัน สหกรณ์แต่ละประเภทมีการดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น และลักษณะการประกอบอาชีพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักสหกรณ์ มีเป้าหมายที่ต้องการยื่นมือช่วยเหลืออย่างมั่นคงทั้งด้านการเงินและการบริหาร ต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชน มีมูลค่าและคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (อนันต์ ภู่วชิทธิกุล, 2553)

สหกรณ์เป็นส่วนที่มีบทบาทสำคัญกับภาคเศรษฐกิจ และเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเงินในประเทศไทย ส่วนที่เป็นสถาบันการเงินร้อยละ 36 ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยดูแลอยู่ มีธนาคารพาณิชย์ ธนาคารต่างประเทศ สถาบันการเงินต่าง ๆ และมีสหกรณ์ร้อยละ 4 (ในรูปที่ 1.1) อาจมองว่าร้อยละ 4 อาจไม่ใช่สัดส่วนที่ใหญ่ แต่ถ้ามองลึกลงไปจะเห็นว่าจำนวนสหกรณ์ได้ขยายตัวขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึง 7,000 แห่ง สมาชิกมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากจากปี 2547 ซึ่งมีอยู่ 8.6 ล้านคน จนตอนนี้เพิ่มขึ้นถึง 9.9 ล้านคน เพราะฉะนั้นจำนวนสมาชิกจึงมีนัยสำคัญเกี่ยวกับระบบการเงินมาก ถ้าดูจากช่วงที่ผ่านมาผลตอบแทนของระบบสหกรณ์ก็อยู่ในผลดีมาตลอด (ในตารางที่ 1.1) ในส่วนของบทบาทสหกรณ์เอง ธนาคารแห่งประเทศไทยมองว่าสหกรณ์มีบทบาทหลัก ๆ 2 ส่วน ส่วนแรกคือ เป็นทางเลือกของการใช้บริการทางการเงินที่สามารถใช้บริการทั้งการฝากและกู้เงิน สหกรณ์จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญสำหรับประชาชนทั่ว ๆ ไป อีกเรื่องหนึ่ง คือ การเข้าถึงการบริการทางการเงิน โดยคนที่ไม่สามารถเข้าถึงการบริการทางการเงินจะใช้สหกรณ์ ซึ่งเป็นทางเลือกที่สหกรณ์ให้กับระบบเศรษฐกิจของไทย และตอนนี้ต่างประเทศก็ให้ความสำคัญมากขึ้น สหกรณ์จึงกลายเป็นเรื่องหลักของโลกการเงิน เป็นเรื่องที่คุณวางนโยบายให้ความสำคัญอย่างยิ่ง มีนวัตกรรมมากมายที่ใช้ในการส่งเสริมการบริการการเข้าถึงทางการเงิน ดังนั้นบทบาทของสหกรณ์ คือ สนับสนุนให้สมาชิก

ของสหกรณ์มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเงินที่เข้ามาจะเป็นแหล่งเงินทุนของการประกอบอาชีพ หรือ การสร้างปัจจัย 4 จะเห็นได้ว่าแนวโน้มของสหกรณ์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น มาก (ในรูปที่ 1.2) โดยเป็นแหล่งเงินทุนและเป็นแหล่งการให้บริการสำคัญแก่ภาคประชาชน นอกจากนี้แนวคิดของสหกรณ์ยังเป็นต้นแบบของการส่งเสริมการออม และการตั้งกลุ่มการเงิน ต่าง ๆ ด้วย (วิจิทธิพงษ์ พงษ์เพชร, 2553)

รูปที่ 1.1 สัดส่วนสินทรัพย์ของสถาบันการเงิน

ที่มา : การสร้างมูลค่าเพิ่มธุรกิจภาคสหกรณ์ Social & Economic Value Added 12 มีนาคม 2553 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

หมายเหตุ : - ส่วนแบ่งตลาดการเงินคำนวณจากสินทรัพย์ ยกเว้น 1. Non-banks (คำนวณจากสินเชื่อบัตรเครดิต และสินเชื่อส่วนบุคคล) 2. ตลาดตราสารทุน 3. ตลาดตราสารหนี้ 4. กองทุนประกันสังคม (เงินกองทุน)

- สถาบันเฉพาะกิจที่รับฝากเงินจากประชาชน ประกอบด้วย ธอส. ธกส. ธ.ออมสิน และธ.อิสลาม
- อื่นๆ ประกอบด้วย SME EXIM บสย. และกองทุนประกันสังคม
- บสย. ใช้ข้อมูล พ.ย. 52 ประกันชีวิตใช้ข้อมูล ต.ค. 52 และกองทุนประกันสังคมใช้ข้อมูล มิ.ย. 52

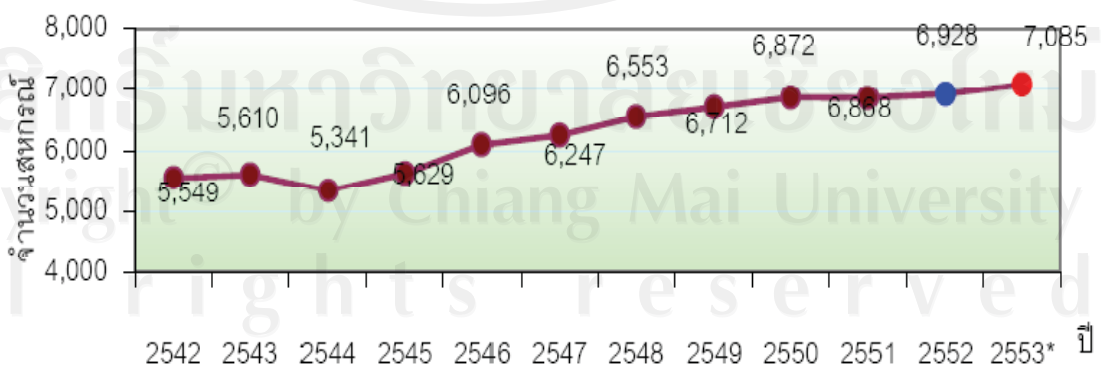
ตารางที่ 1.1 การขยายตัวและผลตอบแทนของระบบสหกรณ์ ตั้งแต่ปี 2547 – 2551

รายการ	2547	2548	2549	2550	2551	
ทั่วไป						
จำนวนสหกรณ์ (แห่ง)	ปีช่องว่างบริการทางการเงิน (gap)	5,843	5,926	5,744	6,761	6,279
จำนวนสมาชิก (ล้านคน)		8.64	8.90	8.93	9.47	9.91
ปริมาณธุรกิจ (ล้านบาท)						
ธุรกิจรับฝากเงิน	160,471	179,301	195,252	258,593	298,099	
ธุรกิจให้เงินกู้ยืม (สินเชื่อ)	518,021	558,685	601,689	627,853	694,245	
ฐานะการเงิน						
สินทรัพย์ทั้งสิ้น (ล้านบาท)*	646,990	721,886	791,513	893,283	1,005,032	
ROA** (%)	3.89	3.59	3.57	3.65	3.80	

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

หมายเหตุ : - สินทรัพย์ปี 2552 ของสหกรณ์มีสัดส่วนประมาณ 1 ใน 3 ของสถาบันการเงินเฉพาะกิจที่รับเงินฝาก (รทส. รอส. ธ.ออมสิน และ ธ.อิสลาม)

- ROA ของระบบสถาบันการเงินเฉลี่ยระหว่างปี 2523-2551 ซึ่งไม่รวมช่วงวิกฤตปี 2540-2542 เท่ากับ 0.85%

รูปที่ 1.2 แนวโน้มจำนวนสหกรณ์ (Active) เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ที่มา : กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ปัจจุบันในประเทศไทยมีจำนวนสหกรณ์ตามทะเบียนสหกรณ์ปี 2552 รวมทั้งสิ้น 7,551 สหกรณ์ โดยแยกเป็นสหกรณ์ภาคการเกษตร (เกษตร ประมง นิคม) จำนวน 4,433 สหกรณ์ และ สหกรณ์นอกภาคการเกษตร (ร้านค้า บริการ ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน) จำนวน 3,118 สหกรณ์ สามารถรวบรวมข้อมูลได้ 6,213 สหกรณ์ คิดเป็นร้อยละ 82.82 ของจำนวนสหกรณ์ทั้งหมด ที่เหลือไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้ 1,338 สหกรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสหกรณ์ที่ไม่พร้อมรับการตรวจสอบบัญชี จัดตั้งใหม่ยังไม่ถึงรอบปีบัญชี/ชำระบัญชี/ดำเนินคดี/เลิก/พิทักษ์ทรัพย์/ล้มละลาย เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 11.18 ของจำนวนสหกรณ์ทั้งหมด มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 10,015,274 คน เฉลี่ยจำนวนสมาชิก 1,612 คนต่อสหกรณ์ (ตามตารางที่ 1.2) ซึ่งสหกรณ์เหล่านี้ต่างมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน เพื่อสร้างผลกำไรตอบแทนคืนสู่สมาชิก ซึ่งการวัดประสิทธิภาพการบริหารงานของสหกรณ์เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนงานทุกระดับเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม และช่วยให้การปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

ตารางที่ 1.2 จำนวนสหกรณ์และจำนวนสมาชิกสหกรณ์แยกตามภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร

ประเภทสหกรณ์	จำนวนสหกรณ์ทั้งสิ้น (สหกรณ์)						จำนวนสมาชิก (คน)	เฉลี่ยสมาชิกต่อสหกรณ์ (คน/สหกรณ์)
	รวบรวมข้อมูลได้		รวบรวมข้อมูลไม่ได้		รวม			
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%		
สหกรณ์ภาคการเกษตร	3,571	47.29	862	11.42	4,433	58.71	5,954,843	1,668
- เกษตร	3,417	45.25	824	10.91	4,241	56.16	5,769,502	1,688
- ประมง	70	0.93	27	0.36	97	1.28	13,164	188
- นิคม	84	1.11	11	0.15	95	1.26	172,177	1,050
สหกรณ์นอกภาคการเกษตร	2,642	34.99	476	6.30	3,118	41.29	4,060,431	1,537
- ร้านค้า	183	2.42	118	1.56	301	3.99	706,571	3,861
- บริการ	780	10.33	214	2.83	994	13.16	325,760	418
- ออมทรัพย์	1,241	16.43	92	1.22	1,333	17.65	2,500,874	2,015
- เครดิตยูเนียน	438	5.80	52	0.69	490	6.49	527,226	1,204
รวมสหกรณ์ทุกประเภท	6,213	82.28	1,338	17.72	7,551	100.0	10,015,247	1,612

ที่มา : สารสนเทศความรู้ทางการเงิน สหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2552 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ประสิทธิภาพการบริหารงานของสหกรณ์ทุกประเภท แยกตามภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ในรอบปี 2552 จะใช้อัตราส่วนทางการเงินเป็นตัวชี้วัด โดยพิจารณาแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) สภาพคล่องทางการเงิน จะพิจารณาจากอัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน (Current Ratio) โดยสหกรณ์ภาคการเกษตรมีอัตราส่วนสภาพคล่องเท่ากับ 1.16 เท่า ซึ่งสูงกว่าสหกรณ์นอกภาคการเกษตรที่มีอัตราส่วน 0.56 เท่า (2) ความสามารถในการชำระหนี้ พิจารณาจากอัตราส่วนหนี้สินทั้งสิ้นต่อทุนของสหกรณ์ (Debt to Equity Ratio) โดยสหกรณ์ภาคการเกษตรมีอัตราส่วนเท่ากับ 2.07 เท่า ซึ่งมีความเสี่ยงในการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้สูงกว่าสหกรณ์นอกภาคการเกษตรที่มีอัตราส่วนเท่ากับ 0.83 เท่า (3) ความสามารถในการใช้สินทรัพย์ของสหกรณ์ พิจารณาจากอัตราส่วนการหมุนของสินทรัพย์เปรียบเทียบระหว่างรายได้ธุรกิจหลักกับสินทรัพย์ทั้งสิ้น ตัวเฉลี่ย (Total Assets Turnover) โดยสหกรณ์ภาคการเกษตรมีอัตราส่วนเท่ากับ 0.67 รอบ ซึ่งสูงกว่าสหกรณ์นอกภาคการเกษตรที่มีอัตราส่วนเท่ากับ 0.05 รอบ (4) ความสามารถในการทำกำไร พิจารณาจากอัตราส่วนกำไรสุทธิเทียบกับรายได้ธุรกิจหลัก (Net Profit Margin on Sales) โดยสหกรณ์ภาคการเกษตรมีความสามารถในการทำกำไรได้น้อยกว่าสหกรณ์นอกภาคการเกษตรในอัตราร้อยละ 2.65 มีอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ร้อยละ 5.51 และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ร้อยละ 1.77 ส่วนสหกรณ์นอกภาคการเกษตรมีความสามารถในการทำกำไรในอัตราร้อยละ 50.63 มีอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ร้อยละ 4.92 และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ร้อยละ 2.39 ดังแสดงในตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 ประสิทธิภาพการบริหารงานของสหกรณ์แยกภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร

ประเภทสหกรณ์	อัตราส่วนสินทรัพย์ หมุนเวียนต่อ หนี้สินหมุนเวียน (เท่า)	อัตราส่วน หนี้สิน ทั้งสินต่อ ทุน (เท่า)	อัตราการ หมุนเวียน ของสินทรัพย์ (รอบ)	อัตราผลตอบแทน (%)		อัตรา กำไร สุทธิ (%)
				ต่อ สินทรัพย์	ต่อ ส่วนกองทุน	
สหกรณ์ภาคการเกษตร	1.16	2.07	0.67	1.77	5.51	2.65
- เกษตร	1.16	2.05	0.66	1.75	5.39	2.66
- ประมง	0.57	(18.82)	0.66	0.22	(3.98)	0.34
- นิคม	1.22	1.98	1.00	2.71	8.71	2.70
สหกรณ์ภาคนอกการเกษตร	0.56	0.83	0.05	2.39	4.92	50.63
- ร้านค้า	3.42	0.37	1.72	5.02	6.39	2.92
- บริการ	1.12	2.05	0.70	1.48	4.78	2.10
- ออมทรัพย์	0.55	0.82	0.04	2.39	4.92	62.04
- เครดิตยูเนียน	0.82	1.17	0.06	2.23	4.95	35.18
รวมสหกรณ์ทุกประเภท	0.66	0.92	0.12	2.32	4.97	20.42

ที่มา : สารสนเทศความรู้ทางการเงิน สหกรณ์ทุกประเภท ประจำปี 2552 กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

สหกรณ์เป็นองค์กรธุรกิจรูปแบบหนึ่ง ซึ่งการบริหารและการดำเนินงานเหมือนธุรกิจอื่น ๆ ทั่วไป จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันสหกรณ์ต้องแข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ มากมาย ดังนั้นสหกรณ์จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองเพื่อความอยู่รอดและความเจริญก้าวหน้าต่อไป ตลอดจนสามารถปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ธุรกิจของสหกรณ์สามารถคงอยู่ได้ภายใต้สภาวะการแข่งขันกับหน่วยธุรกิจอื่น ๆ ดังนั้นในการศึกษานี้จึงมุ่งเน้นศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการตัดสินใจของสหกรณ์ในการปรับตัว การวางกลยุทธ์ การวางรูปแบบการทำธุรกิจหรือจะขยายธุรกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างศักยภาพในการแข่งขัน ตลอดจนสามารถดำเนินกลยุทธ์ในการแข่งขันที่สูงขึ้นในอนาคตได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบของตัววัดอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ใน 76 จังหวัด ในประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ทำให้ทราบถึงขนาดและทิศทางของผลกระทบตัววัดอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ใน 76 จังหวัด ในประเทศไทย เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นประกอบการตัดสินใจของสหกรณ์ในประเทศ สำหรับการปรับตัวการวางกลยุทธ์ การวางรูปแบบการทำธุรกิจหรือจะขยายธุรกิจ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างศักยภาพในการแข่งขัน

1.4 สมมุติฐานของการศึกษา

สมมุติฐานที่ 1 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนหนี้สินต่อทุน (Debt)

$$E = f(\text{Debt}) ; f > 0 \quad (1.1)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่ออัตราส่วนหนี้สินต่อทุนเพิ่มขึ้น จะทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้นด้วย

สมมุติฐานที่ 2 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA)

$$E = f(\text{ROA}) ; f > 0 \quad (1.2)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์เพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้นด้วย

สมมุติฐานที่ 3 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตรากำไรสุทธิ (Change)

$$E = f(\text{Change}) ; f > 0 \quad (1.3)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่ออัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้นด้วย

สมมุติฐานที่ 4 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตรากำไรสุทธิ (NPM)

$$E = f(\text{NPM}) ; f > 0 \quad (1.4)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่ออัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้นด้วย

สมมุติฐานที่ 5 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนทุนหมุนเวียน (Cur)

$$E = f(\text{Cur}) ; f > 0 \quad (1.5)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่ออัตราส่วนทุนหมุนเวียนเพิ่มขึ้น จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์เพิ่มขึ้นด้วย

สมมุติฐานที่ 6 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับตัวแปรหุ่นประเภทของสหกรณ์ (Agri)

$$E = f(\text{Agri}) ; f < 0 \quad (1.6)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ เมื่อสหกรณ์เป็นประเภทสหกรณ์ภาคการเกษตร จะมีผลทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ต่ำกว่าสหกรณ์นอกภาคการเกษตร

สมมุติฐานที่ 7 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับตัวแปรหุ่นแสดงอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของประเภทสหกรณ์ (Debt·Agri)

$$E = f(\text{Debt} \cdot \text{Agri}) ; f < 0 \quad (1.7)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ อัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์ภาคการเกษตร จะทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ต่ำกว่าอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนของสหกรณ์นอกภาคการเกษตร

สมมุติฐานที่ 8 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับตัวแปรหุ่นแสดงอัตรากำไรสุทธิของประเภทสหกรณ์ (NPM·Agri)

$$E = f(\text{NPM} \cdot \text{Agri}) ; f < 0 \quad (1.8)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ อัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์ภาคการเกษตร จะทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ต่ำกว่าอัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์นอกภาคการเกษตร

สมมุติฐานที่ 9 ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ (E) จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันเดียวกับตัวแปรหุ่นแสดงอัตราทุนหมุนเวียนของประเภทสหกรณ์ (Cur·Agri)

$$E = f(\text{Cur} \cdot \text{Agri}) ; f > 0 \quad (1.9)$$

กล่าวคือ ถ้ากำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ อัตราส่วนทุนหมุนเวียนของสหกรณ์ภาคการเกษตร จะทำให้ประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์มากกว่าอัตราส่วนทุนหมุนเวียนของสหกรณ์นอกภาคการเกษตร

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบของตัววัดอัตราส่วนทางการเงินที่มีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร ใน 76 จังหวัด ในประเทศไทย ระหว่างปี 2550-2552 โดยประสิทธิภาพการดำเนินงานเทียบจากอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อทุนดำเนินงาน ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ CAMELS ประจำปี 2552 พัฒนานวัตกรรมทางการเงิน เพื่อเฝ้าระวังและเตือนภัยทางการเงินของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

1.6 นิยามศัพท์

สหกรณ์ทุกประเภท หมายถึง สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ สหกรณ์ออมทรัพย์ และสหกรณ์เครดิตยูเนียน ซึ่งเป็นองค์กรที่มีผู้ประกอบอาชีพแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น และลักษณะการประกอบอาชีพรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สมาชิกดำเนินกิจการร่วมกัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพของสมาชิก และช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของสมาชิกให้ดีขึ้น

สหกรณ์ภาคการเกษตร หมายถึง ประเภทสหกรณ์การเกษตร ประมง นิคม

สหกรณ์นอกภาคการเกษตร หมายถึง ประเภทสหกรณ์ร้านค้า บริการ ออมทรัพย์ เครดิตยูเนียน

ตัววัดประสิทธิภาพของการดำเนินงาน หมายถึง อัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการวัดผลการดำเนินงาน โดยใช้อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราการเติบโตของธุรกิจ อัตรากำไรสุทธิ อัตราส่วนทุนหมุนเวียน

ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน หมายถึง ความสามารถในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยประมวลผลจากอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อทุนดำเนินงาน

สินทรัพย์หมุนเวียน หมายถึง เงินสดและสินทรัพย์ที่อาจขายหรือแปลงสภาพเป็นเงินได้ในเวลาอันสั้น ปกติจะถือเกณฑ์ภายใน 1 ปี ได้แก่ เงินสดในมือ เงินฝากธนาคาร เงินลงทุนระยะสั้น ลูกหนี้ระยะสั้น (หักส่วนที่เป็นหนี้เสียแล้ว) เป็นต้น

หนี้สินหมุนเวียน หมายถึง ภาระผูกพันอันเกิดจากรายการซึ่งอยู่ในวงจรการดำเนินงาน เช่น วัสดุเพื่อใช้ในการผลิต หรือการให้บริการ เพื่อหารายได้ หรือเป็นหนี้สินที่เกิดจากการดำเนินงานโดยตรง หรือการค้ำประกันเงินกู้ยืมระยะสั้น โดยปกติจะภายใน 1 ปี เช่น เจ้าหนี้การค้า และตัวเงินจ่าย เงินมัดจำและเงินกู้ยืม เงินเบิกเกินบัญชี ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ฯลฯ

กำไร (ขาดทุน) สุทธิ หมายถึง ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ในรอบปีทางบัญชี ซึ่งคำนวณได้จากการนำรายได้เปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ หากรายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายจะเป็นกำไรสุทธิ ในทางตรงกันข้ามหากค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้จะเป็นขาดทุนสุทธิ

ทุนของสหกรณ์ หมายถึง ผลรวมของทุนเรือนหุ้น เงินสำรอง ทุนสะสมต่าง ๆ กำไรสุทธิ (ขาดทุนสุทธิ) รอกการจัดสรร และกำไร (ขาดทุน) ประจำปี

ทุนดำเนินงาน หมายถึง เงินหรือสินทรัพย์อื่น ๆ ที่ตั้งไว้สำหรับดำเนินกิจการ เพื่อหาผลประโยชน์ให้สหกรณ์มีความอยู่รอดเท่านั้น โดยทุนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของเงินทุนของสหกรณ์เอง และส่วนที่ได้จากการกู้ยืม การสร้างเครดิตทางการค้า และหนี้สินที่สหกรณ์มีภาระผูกพันต้องชำระคืนในภายหน้า